

УДК 378(417):378.1.014.3(4)

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ІРЛАНДІЇ

Юлія Запорожченко

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
вул. Володимирська, 60, 01033 Київ, Україна*

Розглянуто безпрецедентний досвід Ірландії у забезпеченні якості вищої освіти. Висвітлено головні етапи становлення ірландської системи забезпечення якості вищої освіти, а також її сучасний стан з огляду на бінарність у системі вищої освіти Ірландії.

Ключові слова: якість освіти, освітні стандарти, вища освіта, бінарна система вищої освіти, університет, технологічний інститут.

Стрімкий вир інформаційних, глобалізаційних змін у світі та пов'язаний з ними процес загострення конкуренції ставлять до системи освіти нові вимоги, одна з яких – вистояти у конкурентній боротьбі на ринку послуг у галузі вищої освіти. Адже саме в системі вищої освіти формується та складова одиниця, без якої не зможе існувати жодна повноцінна цивілізована держава – людський потенціал.

З огляду на це, безумовно, важливим сьогодні стає завдання підвищення якості вищої освіти в Україні, її впливу на розвиток економіки. Це завдання, на нашу думку, повинно стати стратегічним національним пріоритетом нашої держави.

У процесі розв'язання зазначеної проблеми корисним є використання зарубіжного досвіду. Вважаємо доцільним звернутись до здобутків Ірландії, яка має визнаний в Європі позитивний досвід щодо забезпечення якості вищої освіти.

Досвід європейських країн у галузі освіти став предметом наукових досліджень таких українських учених: О. І. Авксентьевої, Н. М. Авшенюк, Л. І. Зязюн, Н. М. Лавриченко, М. П. Лещенко, О. В. Матвієнко, Л. П. Пуховської. Водночас ірландський досвід з проблематики, яку розглядаємо, залишився поза увагою вітчизняних науковців.

Мета нашої статті – проаналізувати хронологію становлення системи забезпечення якості вищої освіти в Ірландії; охарактеризувати сучасний стан та особливості механізмів забезпечення якості вищої освіти для університетського та неуніверситетського секторів.

У галузі вищої освіти Ірландія має давні славетні традиції. Ще в епоху Відродження ірландські монахи несли просвітницьку місію далеко за межі країни. Сьогодні Ірландія посідає перше у світі місце за кількістю навчальних закладів на душу населення, а якість освітніх послуг не поступається загальноновизнаним британським стандартам.

З метою кращого розуміння сучасного механізму забезпечення контролю якості вищої освіти Ірландії вважаємо доцільним розглянути хронологію змін у законодавстві і національній політиці, що відбулися в країні впродовж останніх сорока років.

У 1960 р. уряд Ірландії заснував Комісію з питань вищої освіти (Commission on Higher Education). Звіт 1967 р. став завершенням великого дослідження, яке Комісія проводила в Ірландії та за її межами. На підставі результатів дослідження Комісія визначила роль уряду як провідного фінансового ресурсу для закладів вищої освіти. Вона також звернула увагу на те, що немає послідовного планування у галузі вищої освіти, відсутній орган, який виконував би цю функцію. Для вирішення цієї проблеми Комісія запропонувала створити відповідну агенцію, яка була б розподілена між урядом і закладами вищої освіти [1].

Агентство з управління вищою освітою (The Higher Education Authority (HEA) було засноване 1971 р. Це національна агенція, до головних цілей якої належать підтримка розвитку вищої освіти, дослідження попиту і потреб населення у вищій освіті, ефективне управління фінансовим обігом у системі вищої освіти, демократизація і забезпечення однакового доступу до вищої освіти [4].

У 1979 р. Національна рада з питань освітніх нагород (National Council for Educational Awards (NCEA) отримала повноваження присвоювати нагороди у вищих навчальних закладах неуніверситетського типу, фінансовані з боку Департаменту науки й освіти. Крім цього, рада була уповноважена акредитувати навчальні заклади, розглядати і затверджувати навчальні програми. Національна рада розвивала процедури забезпечення якості шляхом акредитації навчальних закладів, ратифікації і періодичного перегляду програм, призначення зовнішніх екзаменаторів. Сьогодні її функції перейняла Рада з питань вищої освіти і навчальних сертифікатів (Higher Education and Training Awards Council (HETAC).

Наступним етапом забезпечення якості вищої освіти стало видання Білої книги “Наша майбутня освіта” 1995 р. (White Paper, Charting Our Education Future). У цій праці стверджується, що неможливо забезпечити якість у галузі вищої освіти, якщо в основі її не буде відповідальність. Окрім цього, у Білій книзі зазначено, що звіт Національної освітньої конвенції 1994 р. приписав розвитку процедур забезпечення якості освіти “головне завдання менеджменту в закладах вищої освіти”. Акцентовано, що якість – це

“критерій, який визначає як національний, так й інтернаціональний статус і мобільність випускників”. У Білій книзі написано, що забезпечення якості – це комплексне питання, яке вимагає зваженої збалансованості між автономією та відповідальністю. З огляду на це було запропоновано накласти відповідальність за якість освітньої діяльності на заклади вищої освіти. Зокрема, заклади, що фінансувались безпосередньо Агентством з управління вищою освітою, розвивали б внутрішні системи перевірки – керуючись оцінками за національною та міжнародною шкалою, здійснювалося б внутрішнє самооцінювання факультетів та кафедр. Водночас відбувався би зовнішній моніторинг виконання рекомендацій до самооцінювання [2].

Акт про університети (Universities Act) 1997 р. став першим суттєвим зрушенням у справі університетської автономії і, водночас, накладання на університети відповідальності за якість освітніх послуг. Згідно з Актом, одна з головних цілей університету – впровадження “найвищих стандартів і якості у викладацько-дослідницькій діяльності”. Законодавчо вимагалось, щоб кожний університет “запровадив процедури для забезпечення якості освіти з метою покращення якості освітніх та суміжних послуг, які надаються університетом”. Передбачали, що університети досягали б цієї мети шляхом самооцінювання і незалежної зовнішньої експертизи [8].

Акт про кваліфікації (освіта і навчання) 1999 р. (Qualifications (Education and Training) Act) [5] закріпив існування Національного кваліфікаційного управління Ірландії (National Qualifications Authority of Ireland (NQAI), Ради з питань вищої освіти і навчальних сертифікатів (Higher Education and Training Awards Council (HETAC) і Ради з питань подальшої освіти і навчальних сертифікатів (Further Education and Training Awards Council (FETAC). Окрім цього, акт запровадив національну шкалу кваліфікацій і навчальних сертифікатів, а також торкнувся проблем забезпечення якості освіти і вніс деякі поправки до Акту про університети 1997 р.

Наступним важливим документом був звіт Організації економічної кооперації і розвитку (Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) про огляд вищої освіти в Ірландії 2004 р. Цю організацію було залучено ірландським урядом з метою огляду, перевірки вищої освіти в країні. Звітуючись за 2004 р., OECD рекомендувало залишити бінарну систему вищої освіти, але передати технологічні інститути до юрисдикції Агентства з управління вищою освітою (досі технологічні інститути були безпосередньо під егідою Департаменту освіти і науки Ірландії). Окрім цього, було рекомендовано створити єдину національну систему забезпечення якості вищої освіти і досліджувати способи здійснення контролю за якістю у Європі [7].

Відповідно до рекомендацій звіту Організації економічної кооперації і розвитку 2004 р. Акт про інститути технології 2006 р. (Institutes of Technology Act) визначив статус Дублінського інституту технології і 13 інститутів технології як вищих навчальних закладів, що функціонують під егідою Агентства з управління вищою освітою.

Упродовж століть в Ірландії сформувалась бінарна система вищої освіти, яка представлена університетським та неуніверситетським (технологічні інститути або інститути технології) секторами. Це пояснює причину, чому сьогодні в цій країні не існує загальної національної системи забезпечення якості вищої освіти.

У 1990 р. між університетами розпочинаються інтенсивні обговорення, пов'язані з якістю освіти. У той же час уряд держави, стикаючись зі збільшенням університетських бюджетів і усвідомлюючи, що вони мають тенденцію і до подальшого збільшення, став перейматися фінансовими питаннями. Це привело до підписання Акту про університети 1997 р. (Universities Act 1997) [8].

В Акті про університети є два розділи, що стосуються забезпечення якості освіти в університетах. У розділі 35 є вимога, згідно з якою кожний університет має ввести власні процедури внутрішнього контролю за якістю освіти, а також проводити оцінку якості дослідницько-викладацької діяльності принаймні один раз на десять років, публікуючи результати перевірки. Згідно з розділом 49 Акту про університети, Агентство з управління вищою освітою повинне здійснювати контроль над забезпеченням якості освіти у кожному університеті, консультиуючись у Національного кваліфікаційного управління Ірландії NQAI.

У 1997 р. з метою покращення співпраці між університетами Ірландії, їх кооперації, обміну досвідом і уніфікації стандартів якості вищої освіти, обміну кращою міжнародною практикою було утворено Конференцію голів ірландських університетів (Conference of Heads of Irish Universities (CHIU)), яку з часом перейменовано в Ірландську університетську асоціацію (Irish Universities Association (IUA)). Міжуніверситетський комітет з регулювання якості (Inter Universities Quality Steering Committee (IUQSC)), до якого увійшли контролери якості від кожного університету, був заснований того ж року як підвладна ланка Конференції голів ірландських університетів [6].

Хоча закон Ірландії не вимагав проведення зовнішнього контролю над внутрішнім університетським самоконтролем, все ж було визнано необхідність його впровадження. З цієї причини утворено Раду якості ірландських університетів (Irish Universities Quality Board (IUQB)), до функцій якої віднесли здійснення моніторингу ефективності університетських внутрішніх процедур із забезпечення якості освіти, консультивання університетів з питань національного й інтернаціонального розвитку

забезпечення якості освіти, виділення найкращих здобутків в академічній і адміністративній діяльності [6].

У 2005 р. Європейська університетська асоціація (European University Association (EUA)), провівши оцінку процедур забезпечення якості в ірландських університетах, звітувала: “Загальна структура (щодо забезпечення якості освіти) була колективно узгоджена між усіма ірландськими університетами через Раду якості ірландських університетів... Ця загальна структура, узгоджена усіма університетами, відповідно, гарантує послідовне здійснення намічених дій у всьому університетському секторі... Систематична організація і здійснення процедур із забезпечення якості освіти з ініціативи самих університетів є безпрецедентною як у країнах Європи, так і в США, і в Канаді...” [1]

Згідно з Актом про кваліфікації 1999 р. вищі навчальні заклади повинні впроваджувати процедури із забезпечення якості навчальних курсів у межах національної структури кваліфікацій (National Framework of Qualifications) [3]. За виконання умов цього акта у вищих навчальних закладах неуніверситетського типу, зокрема, в технологічних інститутах, відповідальна Рада з вищої освіти і навчальних сертифікатів (Higher Education and Training Awards Council (HETAC)). Виняток становить Дублінський технологічний інститут. Контроль за забезпеченням якості освіти тут здійснює Національне кваліфікаційне управління Ірландії (National Qualifications Authority of Ireland (NQAI) [7].

Для забезпечення ефективного обміну теоретичними і практичними здобутками щодо якості освіти у 2003 р. було створено Ірландську мережу якості вищої освіти (Irish Higher Education Quality Network (IHEQN)). Ідея створення спілки виникла під час дискусії на Національній конференції з питань Болонського процесу, яку проводив Департамент освіти і науки Ірландії. До ролей, які висунули перед спілкою її засновники, зачисляли такі: забезпечити форум, залучити в обговорення проблем забезпечення якості вищої освіти Ірландії усіх, хто до цього безпосередньо причетний; забезпечити форум, під час якого учасники спілки мали б можливість обмінюватись позитивним досвідом забезпечення якості освіти; розвивати загальнонаціональні принципи і підходи до забезпечення якості в ірландській вищій освіті.

Збори спілки відбуваються чотири рази на рік. Одним з результатів її діяльності стало опублікування документа “Принципи хорошої практики для забезпечення якості/ покращення якості ірландської вищої освіти і навчання” (‘Principles of Good Practice for Quality Assurance / Quality Improvement in Irish Higher Education and Training’ (IHEQN, 2005) [7].

У 2004 р. уряд Ірландії доручив Організації економічної кооперації і розвитку (Organization for Economic Cooperation and Development (OECD)

провести огляд ірландської вищої освіти. Як зазначено у звіті цієї організації, “в принципі, повинно існувати загальне забезпечення якості освіти для обох секторів третього рівня освіти Ірландії, але зі здійсненням цього слід почекати, щоб дати університетському способу забезпеченню якості освіти більше часу для розвитку і подовження періоду стирання меж між іншими системами забезпечення якості, що передбачено Болонським процесом” [7].

Отже, підсумуємо, для забезпечення якості вищої освіти в Ірландії сьогодні є чимало відповідних агенцій. До них належать такі:

- Рада якості ірландських університетів (Irish Universities Quality Board (IUQB), що уповноважена проводити періодичний об'єктивний моніторинг ефективності дій із забезпечення якості освітньої діяльності в ірландських університетах;
- Національне кваліфікаційне управління Ірландії (National Qualifications Authority of Ireland (NQAI), окрім розробки стандартів і визначення кваліфікаційних вимог, зобов'язане проводити контроль якості освітньої діяльності в Дублінському технологічному інституті (Dublin Institute of Technology (DIT));
- Рада з питань вищої освіти і навчальних сертифікатів (Higher Education Training and Awards Council (HETAC) здійснює моніторинг якості освіти у всіх інститутах технології, за винятком Дублінського технологічного інституту;
- Агентство з управління вищою освітою (Higher Education Authority (HEA) уповноважене здійснювати моніторинг якості освіти всіх університетів.

Отже, впродовж років в Ірландії утворилась справді ефективна система забезпечення якості в галузі вищої освіти. На підставі досліджень на національному та європейському рівнях тут було створено безпрецедентний механізм, який продовжує модернізуватись, удосконалюватись у статичному і водночас динамічному європейському просторі. Підтвердженням цьому є те, що освіта Ірландії, згідно зі звітом конкурентоспроможності IMD, була визнана однією з найкращих у світі.

Подальшого вивчення потребує розвиток окремих закладів вищої освіти Ірландії в умовах євроінтеграційних процесів, реалізація Болонського процесу у вищих навчальних закладах Ірландії, а також здійснення менеджменту у вищих навчальних закладах Ірландії.

-
1. A framework for quality in Irish universities - http://www.enqa.eu/files/Framework_Document_2nd_Edition_Online.pdf
  2. Charting Our Educational Future (1995) White Paper in Education - http://www.clcc.ie/ChildcarePolicy/Acc_clccPolicy3.asp

3. Education Provision in Ireland -
<http://www.ibe.unesco.org/International/ICE/natrap/Ireland.pdf>
4. HEA // <http://www.heai.ie/>
5. Qualifications (Education And Training) Act, 1999-
<http://www.oireachtas.ie/documents/bills28/acts/1999/a2699.pdf>
6. Quality Review of the Irish Universities Quality Board -
www.iuqb.ie/GetAttachment.aspx?id=d9d85b41-4657-42f7-a593-af7012b00b6b
7. Quality Review of the National Qualifications Authority of Ireland. External Panel Report - http://www.nqai.ie/docs/about/External_Panel_lowRes12_09.pdf
8. Universities Act 1997 -
http://www.iaa.ie/core_activities/pdf/universities_act_1997.pdf

ORGANIZATIONAL PRINCIPLES OF ENSURING THE QUALITY OF HIGHER EDUCATION IN IRELAND

Yulia Zaporozhchenko

*Taras Shevchenko National University of Kyiv
Volodymyrs'ka Str., 60, UA-01033 Kyiv, Ukraine*

The article reflects the unparalleled Irish experience of ensuring the higher education quality. It examines the present state of Irish higher education system taking into consideration its binary specificity.

Key words: quality of education, educational standards, higher education, binary system of higher education, university, technologic institute.

ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ ПРИНЦИПЫ ОБЕСПЕЧИВАНИЯ КАЧЕСТВА ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В ИРЛАНДИИ

Юлия Запорожченко

*Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко
ул. Владимирская, 60, 01033 Киев, Украина*

В статье рассмотрен безприцидентный опыт Ирландии в обеспечении качества высшего образования, а также ее современное состояние, учитывая факт бинарности системы высшего образования Ирландии.

Ключевые слова: качество образования, образовательные стандарты, высшее образование, бинарная система высшего образования, университет, технологический институт.

Стаття надійшла до редколегії 11.06.2008

Прийнята до друку 09.10.2008